

Dames en heren,

In 2014 verscheen het boek '*De kindernet*' van Ian Mc Ewan.

In dat boek, sommigen van u zullen het gelezen hebben, staat Fiona May centraal: een kindernetrecht die een complexe zaak onder zich heeft.

Een jongen van een jaar of zestien ligt in het ziekenhuis met leukemie, en heeft een bloedtransfusie nodig omdat hij anders dood zal gaan.

Zijn ouders willen dit niet vanwege hun geloof als Jehova-getuigen.

De artsen proberen de ingreep nu via de rechter af te dwingen, op basis van de wet waarbij het belang van het kind voorop staat.

Maar de jongen, ook overtuigd Jehova, wil het zelf ook niet.

De vraag waar de rechter voor staat is: wat is nu eigenlijk in het belang van dit kind?

Interessanter misschien wel dan de casus op zich, is de kijk in de ziel die deze roman ons biedt.

We zien de rechter in toga, maar ook met sokken op de bank.

We zien de professional die afgewogen besluiten neemt, maar ook een mens die twijfelt.

Op het moment dat Fiona de zaak onder zich krijgt, vertelt haar man dat hij er een minnares op na houdt en komt het verdriet over haar kinderloze huwelijk boven.

Naast de gebruikelijke procedures in haar afweziging spelen ook deze zaken mee in de manier waarop zij in het boek tot een oordeel komt.

-

In literatuur is de verbeelding aan de macht, maar hoe zit dit in het echte leven?

U bent rechters of rechters in opleiding.

U bent de vertegenwoordiger van een instituut.

U bent neutraal, u moet boven de partijen staan.

Met de wet als leidraad.

En de collega's in de Raadkamer met wie u uw geheimen deelt, als slijpsteen.

Maar u bent ook een mens.

U heeft karaktereigenschappen, u heeft een politieke opvatting, een bepaalde achtergrond, en eigen waarden die bepalen hoe u in het leven staat.

In hoeverre speelt 'het eigene' waarin u allemaal van elkaar verschilt, een rol in het rechterlijk oordeel?

Wat mag of kan de rechter daarvan laten zien? En waar liggen de grenzen?

-

Daarover wisselt u vandaag met elkaar van gedachten.

En dat vind ik een belangrijk thema.

Want de toegang tot informatie via google en sociale media wordt steeds groter en het vanzelfsprekende vertrouwen in instituties neemt af.

Het vraagt - net als in de politiek - meer van u dan vroeger als het gaat om transparantie, om het zichtbaar maken van wat u doet en waarom u dat doet.

-

U speelt daarop in door het vertalen van vonnissen naar gewone mensentaal, het geven van interviews, het soms live-weergeven van rechtszaken.

Maar het vraagt ook om het zoeken naar de juiste balans.

Een vonnis, beschikking of uitspraak is geen subjectieve opinie maar gebaseerd op de wet en het afgewogen oordeel van de rechtbank.

In hoeverre is het bijvoorbeeld verstandig als in de media namen worden genoemd van rechters in strafzaken?

En hoe wapen je je als rechter tegen advocaten die uitspraken in je privé-sfeer weten te onderscheppen, en het gebruiken ten gunste van hun zaak?

-

Om met dit soort vragen en dilemma's om te gaan is het soms verfrissend om iemand daarover te horen praten uit een andere tak van sport.

Uit de politiek bijvoorbeeld.

Onze beide beroepen verschillen wezenlijk van elkaar: als rechter moet u een oordeel vellen.

In de Tweede Kamer bepaalt de stemming van de Kamerleden de uitkomst.

Maar er zijn minstens zoveel overeenkomsten.

Ook ik moet boven de partijen staan.

Ook ik leid de procesgang aan de hand van spelregels die we met elkaar hebben vastgesteld.

Ik geef Kamerleden het woord, ik zie toe op het gebruik van onze parlementaire instrumenten en ik leid de stemmingen om tot een gezamenlijke uitkomst te komen.

En ook in bredere zin zijn er raakvlakken: beide vertegenwoordigen wij immers voor tweederde de 'trias politica' - de pijlers onder onze vrije, democratische rechtstaat.

-

Ik vind het eervol om daar, eerst als Kamerlid en sinds eind 2016 als Kamervoorzitter, een bijdrage aan te leveren.

Waarom koos ik ervoor om Voorzitter te worden?

Ik was jarenlang Kamerlid voor de PvdA.

Met prachtige dossiers: zorg, kinderrechten, vrouwenrechten.

Maar mijn aandacht verschoof gaandeweg van mijn portefeuille en het debat daarover naar het functioneren van de Tweede Kamer als geheel.

Ik nam actief deel aan vaste Kamercommissies, ik was fractiesecretaris.

En steeds vaker vielen mij zaken op die beter konden: bijvoorbeeld dat de informatievoorziening voor coalitiepartners beter was dan voor oppositiepartijen.

Daar wilde ik me mee gaan bemoeien, opkomen voor de belangen van het 'instituut'.

Daarom stelde ik mij verkiesbaar als Kamervoorzitter.

In aanloop naar de verkiezingen merkte ik dat mijn 'eigenheid' die ambitie in zekere zin wat in de weg stond.

Als Kamerlid had ik een uitgesproken mening, kon ik die fel verkondigen, en week ik op vergaderingen nog wel eens af van het fractiestandpunt.

Ik vind dat politici onafhankelijk moeten blijven denken.

Zonder wrijving geen glans, ook met je eigen fractie.

Het gaat mij om de resultaten die je bereikt, niet wie het meest in de pas loopt.

Maar als Voorzitter zette ik een knop om.

Mijn eigen mening is in deze functie ondergeschikt.

Zo zit ons parlementair systeem in elkaar.

Als Voorzitter ben je er voor de verbinding.

Je zorgt ervoor dat politici onder de best denkbare omstandigheden tot het beste besluit komen - op basis van stemming.

Neutraliteit is een belangrijke voorwaarde om dat goed te doen.

-

Journalist Gerry van der List schreef een boekje over Kamervoorzitters van na de Tweede Wereldoorlog tot nu.

Daarin zie je dat we die neutraliteit steeds scherper invullen.

Eén van mijn verre voorgangers, Rad Kortenhorst, had tijdens zijn voorzitterschap een praktijk als advocaat - hij verdedigde bijvoorbeeld oorlogsmisdadiger Pieter Menten.

Een zaak die ook de politieke gemoederen flink bezig hield.

En Anne Vondeling, die in de jaren '70 deze functie bekleedde, verkondigde ook vaak zijn mening als partijman, bijvoorbeeld over de formatie.

Dat zou nu ondenkbaar zijn.

Zelf was ik bij de afgelopen verkiezingen tweede op de lijst van de PvdA, de bekende 'eerste vrouw'.

Maar ik heb de partij laten weten dat ik niet uitgebreid campagne zou gaan voeren om scherpe politieke meningen te verkondigen.

Dat paste niet bij mijn rol als Kamervoorzitter.

Dat vonden ze wel lastig, maar het werd wel gerespecteerd.

Ik trek die lijn graag nog verder door.

Agnes Kant, voormalig Kamerlid van de SP, heeft ooit voorgesteld een 151e Kamerlid toe te voegen.

Dat zou betekenen dat de Kamervoorzitter niet mee hoeft te stemmen, maar een onafhankelijk, bijna technisch voorzitter is.

Het voorstel van Kant heeft het nooit gehaald, maar ik vind het wel interessant.

Neutraliteit is misschien wel de belangrijkste eigenschap die je als Voorzitter moet hebben en die mag nooit in het geding zijn.

Bij mij is het eerder andersom: dat ik als Voorzitter zó neutraal wil zijn dat ik ervoor moet waken dat ik mijn eigen partijleden niet benadeel in het debat - bijvoorbeeld door ze te streng af te kappen.

-

Voor de buitenwacht is het soms lastig te begrijpen dat ik geen oordeel vel over bepaalde politici.

Mensen spraken mij in het begin vaak aan over de optredens van Geert Wilders of Thierry Baudet in de Kamer.

Of ik daar geen mening over had.

Dat heb ik wel, maar ik laat het niet meespelen in mijn manier van voorzitten.

Er zijn in de Kamer heel veel partijen, en het debat is soms verhit.

Maar dat is ook een afspiegeling van de samenleving.

Alle Nederlanders moeten zich door onze volksvertegenwoordigers gerepresenteerd voelen.

Het moet kunnen knetteren om later, op basis van soms tegengestelde opvattingen en belangen, tot een compromis te komen.

Als het gaat om de toon moet ik soms wél een grens trekken.

Bij de laatste Algemene Politieke Beschouwingen werd er zó op de man gespeeld, dat ik er brieven over kreeg van verontruste burgers.

Toen heb ik er bij het tweede deel van de beschouwingen iets over gezegd.

-

De neutraliteit die hoort bij het voorzitterschap, betekent niet dat je kleurloos moet zijn.

Integendeel.

Je brengt je eigen stijl mee, je persoonlijke eigenschappen bepalen voor een deel of je dit werk goed kunt doen.

Ik hou van humor en relativeer graag, ook mijzelf, en dat kun je uitstekend inzetten om mensen weer bij de les te krijgen een saai debat.

Of als de gemoederen hoog oplopen, dan kan humor de angel er soms een beetje uithalen.

Ik durf een besluit te nemen en kan mijn poot stijf houden bij tegenwind.

Dat heb je ook nodig.

Zeker in een Kamer met zoveel verschillende partijen, waarin iedereen gehoord wil worden, moet je de zaak strak leiden.

-

Ook mijn persoonlijke achtergrond speelt een rol in mijn werk.

Ik ben de dochter van een gastarbeider.

Ik ben deels opgegroeid in Marokko, deels in Nederland.

Dat is voor mij een gegeven, het is onderdeel van mijn identiteit.

Maar ik heb er moeite mee als mensen mij alléén maar daarop beoordelen.

Voorals als ze het koppelen aan loyaliteit voor een bepaald land of een bepaalde groep.

Toen ik net benoemd was als voorzitter had de PVV grote moeite met het feit dat ik twee paspoorten heb – hoewel mijn Marokkaanse paspoort al lang is verlopen – en werd er getwijfeld aan mijn loyaliteit ten aanzien van Nederland.

Omgekeerd waren er politici met een andere culturele achtergrond die vonden dat ik mij juist veel te weinig aan mijn afkomst gelegen liet liggen.

Het is dan als met die Joodse moeder die haar zoon twee stropdassen voor zijn verjaardag geeft en elke keer als hij er één draagt, vraagt waarom hij de andere niet om heeft. Je kunt het dan dus nooit goed doen.

-

Tegenover die enge opvatting van identiteit als lid van een groep beleef ik identiteit als iets heel persoonlijks.

Ik ben gevormd door mijn afkomst maar ook door mijn karakter en door wat ik bereikt heb in dit land.

Die gelaagde identiteit bepaalt ook de gedrevenheid waarmee ik mijn werk doe.

Mijn gedrevenheid om als Voorzitter onze democratie te dienen en uit te dragen.

-

Ik groeide op in een dictatuur.

Op mijn school verdwenen van de een op andere dag leraren zonder vorm van proces, omdat ze actie voerden tegen het regime van Koning Hassan II.

Vrijheid van meningsuiting bestond niet, afwijkende meningen werden clandestien verspreid via pamfletten en cassettebandjes.

Wij woonden in Casablanca vlakbij het stadhuis, dat tevens een gevangenis was waar politieke gevangenen werden gemarteld.

Toen ik al in Nederland woonde kreeg ik daar zelf ook mee te maken.

Vanwege mijn inzet voor de ontwikkeling van migrantenvrouwen werd ik tijdens één van mijn vakanties naar Marokko, zomaar opgepakt bij de douane.

Ik had twee kinderen bij me.

Door Nederlandse diplomatie ben ik gelukkig vrijgekomen.

Ik ben verhoord, en niet gemarteld.

Maar het had ook anders af kunnen lopen.

Uit eigen ervaring weet ik dus hoe waardevol de democratie is waarin wij leven.

Met zijn vrije pers en zijn vrije verkiezingen.

En zijn vrije rechtspraak.

En dat brengt mij terug bij u.

-

Ik begon met te vertellen over het boek van Ian Mc Ewan waarin hij een inkijk geeft op de mens achter de toga.

Ik noemde het belang van dit thema afgezet tegen de tijdgeest.

En ik heb u, aan de hand van voorbeelden, een reële inkijk gegeven in mijn eigenheid, en in hoe die meespeelt in mijn vak.

Nu ben ik benieuwd naar uw opvattingen daarover.

En natuurlijk sta ik open voor eventuele vragen.

[Vragenronde, geleid door raadsheer Ybo Buruma, de dagvoorzitter]